

ДИСКУСИЯ

МАТУРИТЕ ПО ГЕОГРАФИЯ – ОТРЕЗВЯВАНЕТО

През 2009 г. за втори пореден път се проведеха Държавни зрелостни изпити, в това число и по география и икономика. Най-голям брой от зрелостниците избраха като втора задължителна матура географията – 35 837 (с 45 % повече от миналата година) от общо 79 521 подадени заявления. На изпита се явиха 32 840 ученици. На какво се дължи този ръст се запита дори министърът на образованието. Като допълни, че експертите в просветното министерство ще анализират какви са причините.

Очевидно най-важната причина, както предполага министърът, се дължи на очакването, че изпитът ще бъде лесен. Но въпросът, на който трябва да се отговори по същество, е друг – как се стигна до това положение? Определено вина за така създадените нагласи сред зрелостниците има подборът на въпросите и нивото на трудност на матурата по география от миналата година (Дреновски и др., 2008). Тогава практическите задачи, изискващи разпознаване на обекти по приложена картосхема, бяха почти идентични в изпитния и примерния вариант на матурата, представен на сайта на МОН. Нещо повече, във всяка една класна стая в страната има табла-картосхеми на страните в Европейския съюз и на административно-териториалното деление на България, с които бяха свързани и практическите въпроси от матурата. Единият от въпросите, по които учениците трябваше да пишат свободен отговор на практика също се повтаряше – съответно "Обща географска характеристика на Германия" и "Стопанска характеристика на Германия". Допълнително пет от въпросите в изпитния тест бяха повторение на пет въпроса от наградената примерна матура по география, публикувана в централния печат дни преди изпита. В резултат на това учениците с лекота би трябвало да съберат около 40–45 точки от отговорите на (почти) дублиращите се въпроси, при среден резултат от 46,5 точки като цяло, без дори да са отделили време за целенасочена системна подготовка за изпита. Нормално е тези свои наблюдения и заключения те да са споделили със съучениците си от следващия випуск. В тази връзка посоченият 45 % ръст на желаещите да се явят на матура по география е напълно закономерен. При това може не само да се

предположи, но дори с голяма доза увереност да се твърди, че към този изпит масово са се насочили учениците с най-нисък успех и с най-малка мотивация за явяване на матура.

Очакванията, обаче, не винаги се оправдават при срещата с реалността.

Въпреки промяната във формата на матурата и увеличаването тежестта на тестовия компонент при формирането на оценката от 30 на 40 % (главно обаче за сметка на отворения тип въпроси), изпитният вариант на тазгодишната матура се оказа много по-труден. Това до голяма степен се дължи на практическите (картографските) въпроси. При единия от тях се изисква разпознаването по карта на 10 страни в Азия, между които и по-малки или по-слабо известни страни като Република Корея, Афганистан и Виетнам. Вторият въпрос изисква разпознаването на 15 ж. п. гари в България, въз основа на една, търпяща много критики по отношение на техническото си изпълнение, картосхема. Незадоволителното качество на тази картосхема, оставяща съмнение за изчертаване на ръка и последващо сканиране, както и липсата на имена на някои от обектите от общогеографското съдържание (реки и някои големи градове), които да служат като ориентири, вероятно е затруднил твърде много зрелостниците. Тук следва да се отбележи, че и на първата картосхема некоректно е изтрита европейската част от контурите на Русия. В допълнение, въпреки намаляването на относителната тежест на единствения въпрос, изискващ свободен отговор (от 45 на 35 %) и ограничаването му само до учебното съдържание по география на България, следва да се отбележи, че той също е по-труден от миналогодишния.

Съвсем закономерно резултатите от матурата по география през 2009 г се оказаха катастрофални, което не беше трудно да се предвиди:

1. Средният брой точки – 39,4 е със 7,1 точки по-нисък от миналогодишния. Това означава общ успех от матурата около среден 3,46;

2. Голям брой от явилите се бяха скъсани – почти 19 % при 6,3 % през 2008 г. Това означава нарастване на относителния дял на двойките около 3 пъти;

3. Разбира се, това най-вероятно е свързано и с драстично намаление на делът на отличните оценки. Без да е изнесена подробната статистика за резултатите за различните от БЕЛ ДЗИ (което вече се превръща в нещо като традиция) могат да се правят само експертни заключения, че вероятно тази година процентът на отличните оценки по география е изключително нисък, може би дори под 3 %.

Изводите, които следват от гореизложеното, са противоречиви. От една страна, подготовеният вариант на матурата от експертите на МОН заслужава висока оценка по отношение на формулировката и обхвата на повечето от въпросите. От друга страна, на преден план изтъква отново основният проблем, проявил се и през миналата година – за балансирането на комплексната трудност в отделните варианти на матурата. Сравнението между двете години показва, че това очевидно не е постигнато, но макар и трудно, не е невъзможно за постигане. Истината е, че след като миналата година изтегляният вариант на матурата беше комбинация от най-лесните възможни картографски въпроси и такива, изискващи свободен отговор, просто нямаше как това да бъде повторено и през тази година. Експертите в министерството и съставителите на матурите паднаха в капана, който сами си бяха заложили една година по-рано. Лошото е, че те подлъгаха много от учениците и матурата по география се оказа в центъра на общественото внимание – за съжаление, с негативен привкус. Само един предварителен бегъл поглед върху вариантите на тазгодишната матура от университетски преподаватели с опит в проверяването на кандидат-студентски работи, или от учители, подготвящи кандидат-студенти, би бил достатъчен, за да се прецени експертно нивото на трудност и с голяма доза на достоверност да се предскаже какви резултати биха могли да се очакват. Ако в МОН са изненадани от получените резултати на матурата по география, очевидно техните експерти нямат реален поглед за нивото на знанията и компетентностите на зрелостниците. Фактите свидетелстват за едно – административното (пред)решаване на всички въпроси, свързани с матурите по география в тесен кръг, не гарантира постигането на стабилни, предвидими, представителни и устойчиви резултати. За целта са необходими съвместните усилия на експерти, учители и университетски преподаватели и организирането на професионална дискусия по проблемите на матурите по география. В тази връзка остава в сила предложението за обсъждане на идеята за промяна на относителната тежест на отделните компоненти на матурата, например в

съотношение 30:50:20 (текст : тест : практически въпроси) (Дреновски и др., 2008).

Като цяло, по-ниските резултати през тази година се обясняват основно със завишения контрол по време на провеждането на зрелостните изпити. Това е вярно, но само донякъде, тъй като камери е имало само в около 10 % от залите. От друга страна, по този начин официално се признава, че резултатите от миналогодишните матури са измамно високи и в крайна сметка нереални. Това означава, че същото най-вероятно се отнася и за 90 % от тазгодишните матури. Засега се налага изводът, че матурите не могат да имат значението на покрит държавен образователен стандарт, за какъвто претендират. Много тревожни в това отношение бяха индикациите, идващи от изказванията на министъра на образованието, че е възможно да се понижат и без друго занижените критерии за успешно взимане на матурата (23 % от точките), с оправданието, че се търси средното ниво на випуска. Добре е, че това не се случи, поне засега. Добре е също, че беше направена заявка за излизане от създалата се ситуация чрез завишаване на критериите и изискванията към зрелостниците.

Всичко гореизложено дава основания на преден план отново да бъде поставен въпросът за недостатъчния брой часове по предмета "География и икономика" и неговото нарастващо значение за формиране на общата култура на подрастващите в условията на глобализация. Тази позиция трябва да бъде отстоявана последователно, неотклонно и настоятелно пред всяко едно ръководство на МОН.

Следва да се очаква, че догодина ще има здравословен отлив на зрелостници от матурата по география, ще бъдат свалени подозренията, че тя е елементарна и на нея може да се изкара висока оценка без задълбочена предварителна подготовка. В крайна сметка, това ще повиши общественото признание и донякъде ще промени създалото се пренебрежително отношение към учебния предмет "География и икономика".

Литература

Дреновски, Ив., Кр. Стоянов, Ем. Патарчанова. Матури по география – първи анализи и коментари. – География' 21, 3, 2008, с. 24-27, <http://www.geography.iit.bas.bg/>

Доц. д-р **Иван Дреновски**
ЮЗУ "Неофит Рилски" – Благоевград